

Geneza, stan istniejący oraz kierunki rozwoju Poznańskiej Kolei Metropolitalnej z uwzględnieniem aspektów przestrzennych, demograficznych i techniczno-ekonomicznych

Origin, current state and directions of development of the Poznań Metropolitan Railway, taking into account spatial, demographic, technical and economic aspects



Adam Pawlik

Mgr

Członek Zarządu – Dyrektor Handlowy, POLREGIO S.A.

Streszczenie: W artykule przedstawiono zasady funkcjonowania systemu Poznańskiej Kolei Metropolitalnej (PKM) jako alternatywy dla zwiększającego się udziału transportu samochodowego w Aglomeracji Poznańskiej. Jedną z zasadniczych przyczyn utworzenia PKM jest problem suburbanizacji, który spowodował przeprowadzkę do przyległych gmin dużej liczby mieszkańców miasta Poznania, którym należy zapewnić sprawny dojazd do Poznania. Z przeprowadzonych badań wynika, że najlepszym rozwiązaniem problemu jest zapewnienie szybkich i cyklicznych połączeń kolejowych, szczególnie dla codziennych przemieszczeń mieszkańców do pracy i szkół. Ponadto w treści wskazano, że uruchomienie PKM stanowi atrakcyjną ekonomicznie alternatywę dla rozbudowy sieci dróg samochodowych, niezbędnej w razie kontynuacji dotychczasowych tendencji transportowych.

Słowa kluczowe: Kolej metropolitalna; Suburbanizacja; Transport zrównoważony; Aglomeracja

Abstract: The article presents the principles of functioning of the Poznań Metropolitan Railway (PKM) system as an alternative to the increasing share of car transport in the Poznań Agglomeration. One of the main reasons for the creation of PKM is the problem of suburbanisation, which caused a large number of inhabitants of the city of Poznań to move to the adjacent communes, who need to be provided with efficient access to Poznań. The conducted research shows that the best solution to the problem is to provide fast and cyclical railway connections, especially for daily movements of residents to work and schools. In addition, the content indicates that the launch of PKM is an economically attractive alternative to the expansion of the road network, necessary in the event of continuation of the current transport trends.

Keywords: Metropolitan Railway; suburbanization; sustainable transport; Agglomeration

Wprowadzenie

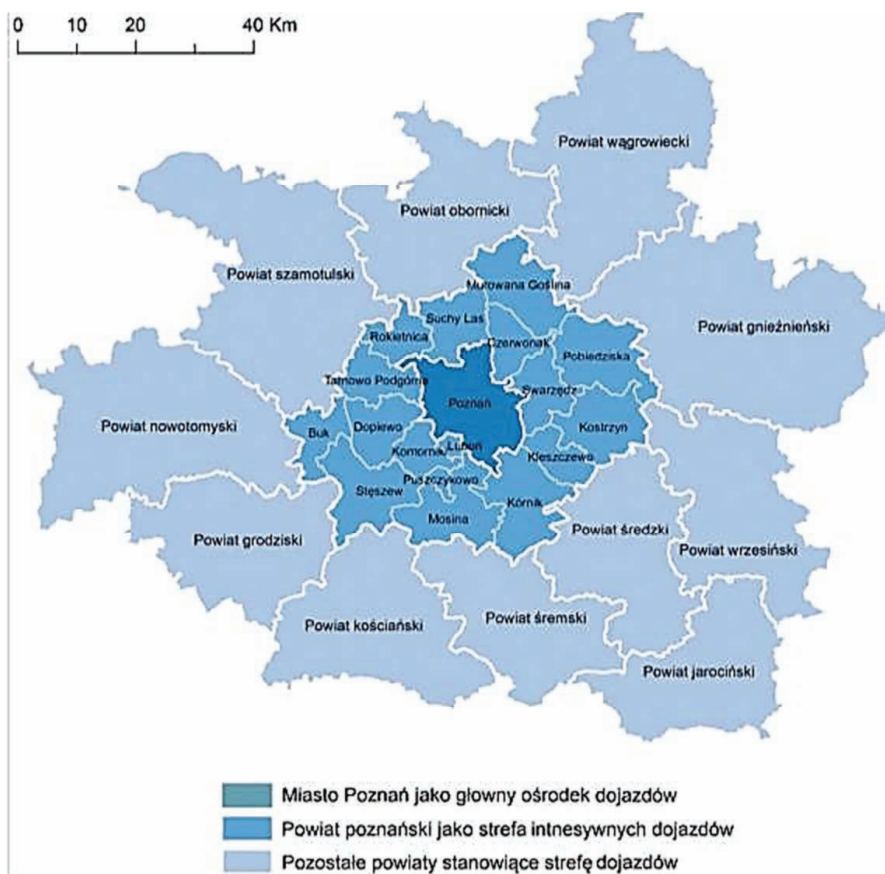
Wraz z rozwojem uprzemysłowienia, który na świecie rozpoczął się w XIX wieku, nastąpił proces urbanizacji miast. W Polsce proces ten rozpoczął się na przełomie XIX i XX wieku i trwał przez prawie cały wiek XX. Współcześnie występuje proces suburbanizacji, czyli przeprowadzania się mieszkańców miast na jego obszary funkcjonalne zlokalizowane w sąsiednich gminach, przy czym większość potrzeb życiowych takich jak: praca, nauka, kultura czy usługi zdrowotne są nadal zaspakajane w miastach. Przeprowadzki tej kategorii mają swoje źródło przede wszystkim w znacznej różnicy

cen nieruchomości na obszarach poza granicami dużych miast w odniesieniu do cen w miastach.

Opisane zjawisko skutkuje narastającym problemem transportowym spowodowanym codziennym przemieszczaniem się mieszkańców. Większość tych przemieszczeń odbywa się w czasie dwóch szczytów komunikacyjnych w dobie. W szczycie porannym mieszkańcy jadą do pracy i szkoły, głównie do centralnego miasta aglomeracji, w szczycie popołudniowym zaś ma miejsce powrót do domu. Zmiana miejsca zamieszkania to proces znacznie szybszy od odpowiadającego mu rozwoju sieci dróg publicznych, czy rozszerzania sieci

sprawnego publicznego transportu zbiorowego. W rezultacie intensywnie wzrasta ruch samochodowy, który skutkuje drastycznym zwiększeniem zatłoczenia dróg dojazdu do głównego miasta.

Rozwiązaniem tego problemu może być zapewnienie sprawnego transportu osób z wykorzystaniem istniejących linii kolejowych. W aglomeracji Poznańskiej jest dziewięć linii kolejowych rozchodzących się promieniście ze stacji Poznań Główny. Transport kolejowy jest bezkolizyjny, jednocześnie zapewnia możliwość bezpośredniego wjazdu do centrum miasta. Takie rozwiązanie przy zachowaniu taktu oraz odpowiedniej



1. Obszar obejmujący Poznański Obszar Metropolitalny. Źródło: [2]

częstotliwości kursowania zapewni sprawny i atrakcyjny wjazd i wyjazd z Poznania.

W wyniku przeprowadzonych analiz przy udziale władz administracyjnych, uczestników rynku kolejowego oraz organizacji zainteresowanych poprawą jakości obsługi komunikacyjnej ustalono, że zasięg Poznańskiej Kolei Metropolitalnej będzie obejmował Poznański Obszar Metropolitalny (Rys. 1).

Istota Poznańskiej Kolei Metropolitalnej

Poznańska Kolej Metropolitalna (PKM), to system transportowy, docelowo oparty o dziewięć linii kolejowych, które wychodzą z poznańskiego węzła kolejowego. Został on zainaugurowany w 2018 roku. W ramach PKM kursują pociągi Kolei Wielkopolskich oraz Polregio, a system ma charakter kolei metropolitalnej, co w założeniu ma gwarantować 30-minutowy takt połączeń na każdej z linii objętych zasięgiem całego systemu.

Poznańska Kolej Metropolitalna jest współfinansowana przez Wojewódz-

two Wielkopolskie, a także przez poszczególne samorządy leżące przy liniach kolejowych objętych zasięgiem PKM. Są to linie kolejowe w kierunku Kościana, Jarocina, Wrześni, Gniezna, Wągrowca, Piły, Nowego Tomysła oraz Wolsztyna, a więc 8 z 9 szlaków, jakie wychodzą z poznańskiego węzła kolejowego. Ostatnim z nich, do tej pory nie objętym działaniem PKM, jest linia 351, z Poznania do Szczecina przez Wronki i Krzyż [4].

O sukcesie Poznańskiej Kolei Metropolitalnej mogą świadczyć osiągnięte w minionych latach wyniki. W 2022 roku z pociągów Kolei Wielkopolskich (operator Poznańskiej Kolei Metropolitalnej) skorzystało 14,25 miliona pasażerów. Warto zwrócić uwagę na fakt, iż w pierwszej połowie roku wyniki przewozowe wynosiły około 6,6 miliona pasażerów, druga połowa okazała się dużo korzystniejsza.

Przedstawiciele Zarządu samorządowego przewoźnika pod koniec roku 2021 informowali o prognozie na rok kolejny, w której założono, że biało-czerwone pociągi na swoich pokładach przewożą od 12 do 12,5

mln pasażerów. Jak widać, ostateczne wyniki znacznie przekroczyły szacunki. W roku 2019, przed wybuchem pandemii, KW przewiozły ponad 12 mln pasażerów [3].

Kalendarium wydarzeń związanych z Poznańską Koleją Metropolitalną

W celu zapoznania Czytelników z procesem tworzenia Poznańskiej Kolei Metropolitalnej zostały poniżej przedstawione w porządku chronologicznym wydarzenia, które doprowadziły do utworzenia i funkcjonowania systemu:

- listopad 2013 r.

Podpisanie umowy partnerstwa do realizacji projektu Master plan dla Poznańskiej Kolei Metropolitalnej przez Stowarzyszenie Metropolia Poznań, Miasto Poznań, 24 samorządy lokalne oraz Samorząd Województwa Wielkopolskiego, PKP Polskie Linie Kolejowe SA, Centrum Badań Metropolitalnych UAM, Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Komunikacji Oddział w Poznaniu, Towarzystwo Urbanistów

Polskich Oddział w Poznaniu, Koleje Wielkopolskie sp. z o.o., Stowarzyszenie Sołtysów Województwa Wielkopolskiego i Stowarzyszenie My-Poznaniacy.

- luty 2014 r.

Rozpoczęcie realizacji projektu „Master plan dla Poznańskiej Kolei Metropolitalnej”. Wartość projektu: 1 907 609,00 zł, kwota dotacji: 1 621 468,00 zł z Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego 2009-2014.

- lata 2014 – 2015 r.

Realizacja projektu „Master Plan dla Poznańskiej Kolei Metropolitalnej”.

- 10 października 2016 r.

Podpisanie przez PKP Polskie Linie Kolejowe S.A., Miasto Poznań i Samorząd Województwa Wielkopolskiego porozumienia o współpracy przez w celu wykonania studium wykonalności i opracowania raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko, wraz z uzyskaniem decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach dla realizacji zadania pn.: „Budowa trzeciego toru na odcinku Poznań Główny - Poznań Wschód”.

- 26 stycznia 2017 r.

Podpisanie przez Samorząd Województwa Wielkopolskiego, Miasto Poznań i PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. umowy dotyczącej zasad finansowania studium wykonalności dla zadania pn.: „Budowa trzeciego toru na odcinku Poznań Główny - Poznań Wschód”.

- kwiecień 2017 r.

Zakończenie projektu „Master Plan dla Poznańskiej Kolei Metropolitalnej”.

- czerwiec - listopad 2017 r.

Uzgodnienie z Samorządem Województwa Wielkopolskiego i samorządami położonymi wzdłuż 9 linii kolejowych Poznańskiego Węzła Kolejowego zasad współfinansowania połączeń Poznańskiej Kolei Metropolitalnej.

- październik 2017 r.

Umowa pomiędzy Stowarzyszeniem Metropolia Poznań, Samorządem Województwa Wielkopolskiego i Gminą Śrem o współpracę w współfinansowaniu przygotowania wstępnego studium wykonalności w celu przywrócenia parametrów eksploatacyjnych i wznowienia ruchu kolejowego na linii nr 369 na odcinku Śrem – Czempień

- 11 grudnia 2017 r.

Porozumienie przedstawicieli Miasta Poznań, Powiatu Poznańskiego, Samorządu Województwa Wielkopolskiego, Stowarzyszenia Metropolia Poznań oraz powiatów i gmin położonych przy liniach kolejowych z Poznania do Jarocina, Wągrowca, Nowego Tomyśla i Grodziska Wielkopolskiego w sprawie uruchomienia Poznańskiej Kolei Metropolitalnej.

- 2017 rok

Udział Stowarzyszenia Metropolia Poznań, Miasta Poznania i Samorządu Województwa Wielkopolskiego w pracach Zespołu Oceny Projektów Inwestycyjnych, powołanego przez PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. dla zadania pn.: „Budowa trzeciego toru na odcinku Poznań Wschód - Poznań Główny”.

- kwiecień - maj 2018 r.

Podpisanie umów o współfinansowanie zwiększonej liczby połączeń w ramach Poznańskiej Kolei Metropolitalnej, pomiędzy Samorządem Województwa Wielkopolskiego a przedstawicielami samorządów położonych wzdłuż linii kolejowych z Poznania do Nowego Tomyśla, Wągrowca, Jarocina i Grodziska Wielkopolskiego.

- 25 maja 2018 r.

Uroczysta inauguracja Poznańskiej Kolei Metropolitalnej.

- 10 czerwca 2018 r.

Pierwsze kursy Poznańskiej Kolei Metropolitalnej. Uruchomienie PKM na liniach między Poznaniem a Nowym Tomyślem, Wągrowcem, Jarocinem i Grodziskiem Wielkopolskim.

- 6 września 2018 r.

Uruchomienie połączeń Poznańskiej

Kolei Metropolitalnej z Poznania do Swarzędza.

- 8 października 2018 r.

Nagroda imienia Jerzego Regulskiego dla Stowarzyszenia Metropolia Poznań i samorządu Województwa Wielkopolskiego za projekt Poznańska Kolej Metropolitalna.

- 2018 rok

Opracowanie poszerzonej koncepcji wielobranżowej oraz analizy kosztów i korzyści, wraz z analizami ruchowo-przewozowymi dla projektu „Modernizacja linii nr 369 na odcinku Śrem - Czempień w celu przywrócenia parametrów eksploatacyjnych i wznowienia ruchu kolejowego”.

- 2018 rok

Udział Stowarzyszenia Metropolia Poznań, Miasta Poznania i Samorządu Województwa Wielkopolskiego w pracach Zespołu Oceny Projektów Inwestycyjnych, powołanego przez PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. dla zadania pn.: „Budowa trzeciego toru na odcinku Poznań Wschód - Poznań Główny”.

- 16 kwietnia 2019 r.

Porozumienie przedstawicieli Miasta Poznań, Powiatu Poznańskiego, Samorządu Województwa Wielkopolskiego, Stowarzyszenia Metropolia Poznań oraz powiatów i gmin położonych przy liniach kolejowych z Poznania do Gniezna i Kostrzyna w sprawie uruchomienia Poznańskiej Kolei Metropolitalnej.

- 2 września 2019 r.

Uruchomienie połączeń Poznańskiej Kolei Metropolitalnej z Poznania do Kostrzyna.

- 10 października 2019 r.

Porozumienie przedstawicieli Miasta Poznań, Powiatu Poznańskiego, Samorządu Województwa Wielkopolskiego, Stowarzyszenia Metropolia Poznań oraz powiatów i gmin położonych przy liniach kolejowych z Poznania do Rogoźna i Wrześni w sprawie uruchomienia Poznańskiej Kolei Metropolitalnej.

- 19 grudnia 2019 r.

Podpisanie umów o współfinansowanie zwiększonej liczby połączeń w ramach Poznańskiej Kolei Metropolitalnej, pomiędzy Samorządem Województwa Wielkopolskiego a przedstawicielami samorządów położonych wzdłuż linii kolejowych z Poznania do Rogoźna, Gniezna i Wrześni.

- 2019 rok

Współpraca Miasta Poznania, Samorządu Województwa Wielkopolskiego i Stowarzyszenia Metropolia Poznań z PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. w celu modernizacji obwodnicy towarowej Miasta Poznania i dostosowania jej do ruchu pasażerskiego.

Udział Stowarzyszenia Metropolia Poznań, Miasta Poznania i Samorządu Województwa Wielkopolskiego w pracach Zespołu Oceny Projektów Inwestycyjnych, powołanego przez PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. dla zadania pn.: „Budowa trzeciego toru na odcinku Poznań Wschód - Poznań Główny”.

- 2 stycznia 2020 r.

Uruchomienie połączeń Poznańskiej Kolei Metropolitalnej z Poznania do Rogoźna, Gniezna i Wrześni. Poznańska Kolej Metropolitalna funkcjonuje na 7 liniach Poznańskiego Węzła Kolejowego.

- 25 sierpnia 2020 r.

Samorząd Województwa Wielkopolskiego zgłasza 5 projektów do krajowego Programu Uzupełniania Kolejowej Kolej+ do 2028 roku w tym m.in.: „Rewitalizacja linii kolejowej nr 369 na odcinku Czempin – Śrem”, „Rewitalizacja linii kolejowej nr 363 na odcinku Szamotuły – Międzychód”.

- 8 października 2020 r.

Porozumienie przedstawicieli Miasta Poznania, Powiatu Poznańskiego, Samorządu Województwa Wielkopolskiego, Stowarzyszenia Metropolia Poznań oraz powiatu kościańskiego i gmin położonych przy linii kolejowej z Poznania do Kościana w sprawie uruchomienia Poznańskiej Kolei Metro-

politalnej.

- 8 października 2020 r.

Porozumienie przedstawicieli Miasta Poznań, Powiatu Poznańskiego, Samorządu Województwa Wielkopolskiego, Stowarzyszenia Metropolia Poznań oraz powiatów i gmin położonych przy liniach kolejowych z Poznania do Nowego Tomyśla, Wągrowca i Grodziska Wielkopolskiego w sprawie dalszego funkcjonowania Poznańskiej Kolei Metropolitalnej do końca 2023 roku.

- 25 listopada 2020 r.

Porozumienie przedstawicieli Miasta Poznań, Powiatu Poznańskiego, Samorządu Województwa Wielkopolskiego, Stowarzyszenia Metropolia Poznań oraz powiatów i gmin położonych przy linii kolejowej z Poznania do Jarocina w sprawie dalszego funkcjonowania Poznańskiej Kolei Metropolitalnej do końca 2023 roku.

- 30 listopada 2020 r.

Zakwalifikowanie wszystkich projektów zgłoszonych przez Samorząd



2. Stacje i przystanki osobowe na liniach PKM. Źródło: [3]

Województwa Wielkopolskiego (m.in.: „Rewitalizacja linii kolejowej nr 369 na odcinku Czempień – Śrem” i „Rewitalizacja linii kolejowej nr 363 na odcinku Szamotuły – Międzychód”) do II etapu krajowego Programu Uzupełniania Lokalnej i Regionalnej Infrastruktury Kolejowej Kolej+ do 2028 roku.

- 4 stycznia 2021 r.

Uruchomienie połączenia Poznańskiej Kolei Metropolitalnej z Poznania do Kościana.

Poznańska Kolej Metropolitalna funkcjonuje na 8 liniach Poznańskiego Węzła Kolejowego.

- 12 czerwca 2022 r.

Skrócenie linii PKM 4 Poznań Główny - Jarocin, z powodu odmowy dalszego współfinansowania przedsięwzięcia przez Powiat Jarociński. Stacją końcową Poznańskiej Kolei Metropolitalnej staje się Środa Wielkopolska.

- 4 lipca 2022 r.

Porozumienie przedstawicieli Miasta Poznań, Powiatu Poznańskiego, Samorządu Województwa Wielkopolskiego, Stowarzyszenia Metropolia Poznań oraz powiatu szamotulskiego i gmin położonych przy linii kolejowej z Poznania do Wronek w sprawie uruchomienia Poznańskiej Kolei Metropolitalnej.

- 2 stycznia 2023 r.

Uruchomienie połączenia Poznańskiej Kolei Metropolitalnej z Poznania do Wronek.

Poznańska Kolej Metropolitalna funkcjonuje na wszystkich liniach Poznańskiego Węzła Kolejowego [3].

Poznańska Kolej Metropolitalna w planach strategicznych Województwa Wielkopolskiego

W Strategii rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2030 roku uznano że jedną z silnych stron regionu jest rosnące znaczenie transportu zbiorowego, w szczególności kolejowego (Koleje Wielkopolskie, Poznańska Kolej Metropolitalna) a na stronie 107 przedmiotowego dokumentu zamieszczo-

no deklarację, z której wynika, że należy wspierać rozwój sieci kolejowej Wielkopolski w zakresie budowy linii kolejowych dużych prędkości, a także modernizacji linii regionalnych oraz podwyższania standardu przewozów. Realizacja inwestycji związanych z powstaniem Centralnego Portu Komunikacyjnego z perspektywy Wielkopolski wiąże się ze zmianami przede wszystkim w obszarze infrastruktury kolejowej w regionie. Istnieje konieczność nawiązania współpracy w tym aspekcie na wszystkich szczeblach administracji.

Ponadto wyraźnie wskazano, że dalszego rozwoju wymaga Poznańska Kolej Metropolitalna. Konieczne jest przyspieszenie prac związanych z budową trzeciego toru między Poznaniem Głównym a Poznaniem Wschodnim. Budowa kolejnego peronu i modernizacja dotychczasowych mają istotne znaczenie dla komfortu pasażerów i poszerzenia oferty przewoźników. Ponadto niezwykle istotne jest przywrócenie połączeń kolejowych do miast Czarnkowa, Międzychodu, Gostynia i Śremu, które pomimo dostępu do sieci są z niej wykluczone. Powodem jest zawieszenie przewozów kolejowych.

Należy dążyć do rozwoju połączeń i budowy nowych linii i węzłów kolejowych, np. budowa linii kolejowej Konin – Turek – Koło. Pilnej modernizacji wymagają linie kolejowe nr 369 na odcinku Śrem – Czempień, nr 360 na odcinku Gostyń – Kąkolewo, a także modernizacja ciągu komunikacyjnego na liniach kolejowych nr 236 i 390 Wągrowiec – Rogoźno – Czarnków. Pożądanymi kierunkami działań jest również budowa drugiego toru kolejowego na linii kolejowej nr 354 Poznań – Piła, a także rewitalizacja dalszego połączenia kolejowego na linii Piła-Koło-brzeg; rewitalizacja linii nr 203 Piła-Krzyż-Gorzów Wielkopolski-Kostrzyn z elektryfikacją, kontynuacja rewitalizacji linii kolejowej nr 356 w kierunku Gołańczy i nr 357 w kierunku Wolsztyna oraz modernizacja linii kolejowej Krotoszyn- Jarocin (nr 281).

Podsumowanie

Przedstawione w artykule informacje mają za zadanie przybliżyć istotę, obraz, zasady funkcjonowania oraz proces tworzenia Poznańskiej Kolei Metropolitalnej (PKM). Jednocześnie należy wskazać na fakt, że PKM nie jest zarządcą infrastruktury kolejowej ani przewoźnikiem kolejowym ale systemem (pionierskim w Polsce) powiązań instytucji mających za zadanie zapewnienie wysokiej jakości obsługi komunikacyjnej Poznańskiego Obszaru Metropolitalnego. Ponadto artykuł jest wyrazem uznania (oraz obrazem włożonego wysiłku) dla wszystkich osób oraz instytucji, które doprowadziły do utworzenia Poznańskiej Kolei Metropolitalnej i może posłużyć przyszłym twórcom kolei metropolitalnych w Polsce jako wskazówka w przygotowaniu i realizacji podobnych przedsięwzięć.

Jednocześnie należy wskazać, że władze Województwa Wielkopolskiego doceniają znaczenie i rozwój PKM a zamieszczenie w Strategii odniesień do strategicznych zamierzeń rozwoju transportu w Polsce (CPK) może być traktowane jak akceptacja założeń Polityki transportowej Kraju z pożytkiem dla mieszkańców Województwa Wielkopolskiego. ◀

Materiały źródłowe

- [1] Strategia rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2030 roku
- [2] R. Bull, Migracje wahałkowe ludności w aglomeracji poznańskiej, Biblioteka Aglomeracji Poznańskiej, numer 24, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań 2014
- [3] Informacje zamieszczone na stronie internetowej Poznańskiej Kolei Metropolitalnej, <https://kolej.metropoliapoznan.pl/kalendarium.html>
- [4] Informacje zamieszczone na stronie internetowej Rynek Kolejowy, <https://www.rynek-kolejowy.pl/mobile/poznanska-kolej-metropolitalna-wreszcie-wjedzie-na-linie-do-wronek-108824.html>